Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö: oikeustajututkimuksen havaintoja

Juha Kääriäinen

Helsingin yliopisto

Kriminologian ja oikeuspolitiikan instituutti

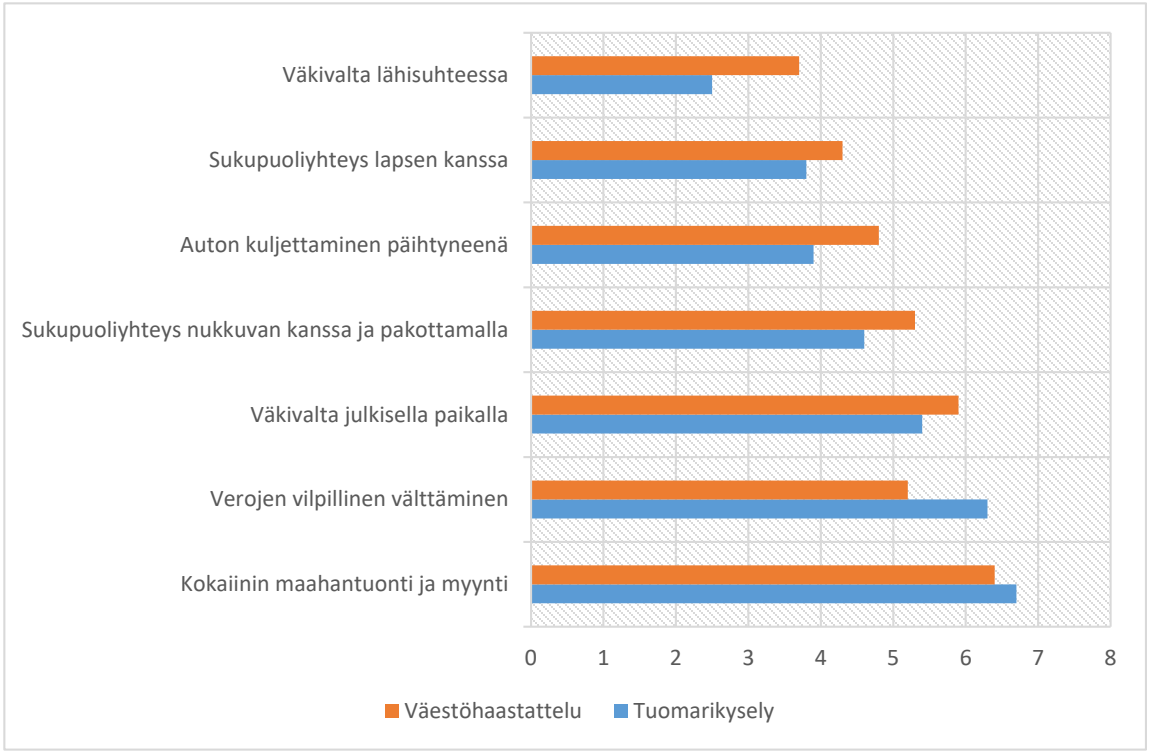
Oikeustajututkimus

- Tavoite: verrata väestön ja käräjätuomareiden tuomitsemispäätöksiä seitsemässä rikostapauksessa, jotka kuvattiin vastaajille
- Väestöhaastattelu, N=1251
- Tuomarikysely, N=192
- Samat seitsemän rikostapausta esiteltiin molemmissa vastaajaryhmissä: yksi koski lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä
- Samat annetut seuraamusvaihtoehdot
- Rangaistusmittarin asteikko: 1 (tuomitsematta jättäminen), 2 (sakko), 3 (ehdollinen vankeus), 4 (ehdollinen vankeus + sakko), 5 (yhdyskuntapalvelu), 6 (valvontarangaistus), 7 (ehdoton vankeus)

Vastaajille esitellyt tapaukset

- Väkivalta julkisella paikalla (törkeä pahoinpitely)
- Sukupuoliyhteys lapsen kanssa (lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö)
- Sukupuoliyhteys nukkuvan kanssa ja pakottamalla (raiskaus)
- Väkivalta lähisuhteessa (pahoinpitely)
- Huumausaineen maahantuonti ja myynti (törkeä huumausainerikos)
- Verojen vilpillinen välttäminen (törkeä veropetos)
- Auton kuljettaminen päihtyneenä (törkeä rattijuopumus)

Tuomioiden keskimääräinen ankaruus tapauksittain

Kuvio 1. Tuomioiden keskimääräinen ankaruus seitsemässä rikostapauksessa (asteikko 1-7).

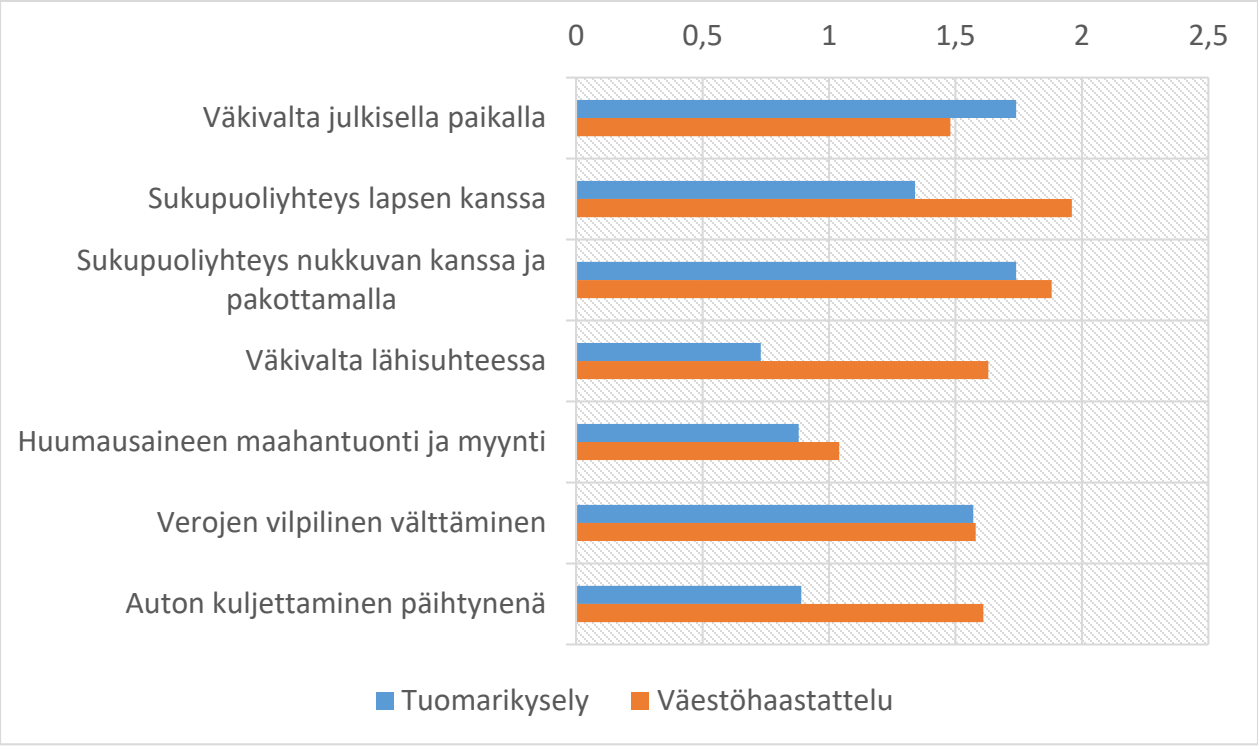
Tekojen rangaistavuus asettuu jokseenkin samaan järjestykseen molemmissa aineistoissa

Viidessä tapauksessa seitsemästä väestö on jonkin verran ankarampi kuin tuomarit

Kahdessa tapauksessa seitsemästä tuomarit olivat ankarampia kuin väestö

=> Erot rangaistusarvioissa kahdensuuntaisia ja mittaluokaltaan verraten pieniä

Tuomioiden keskihajonnat

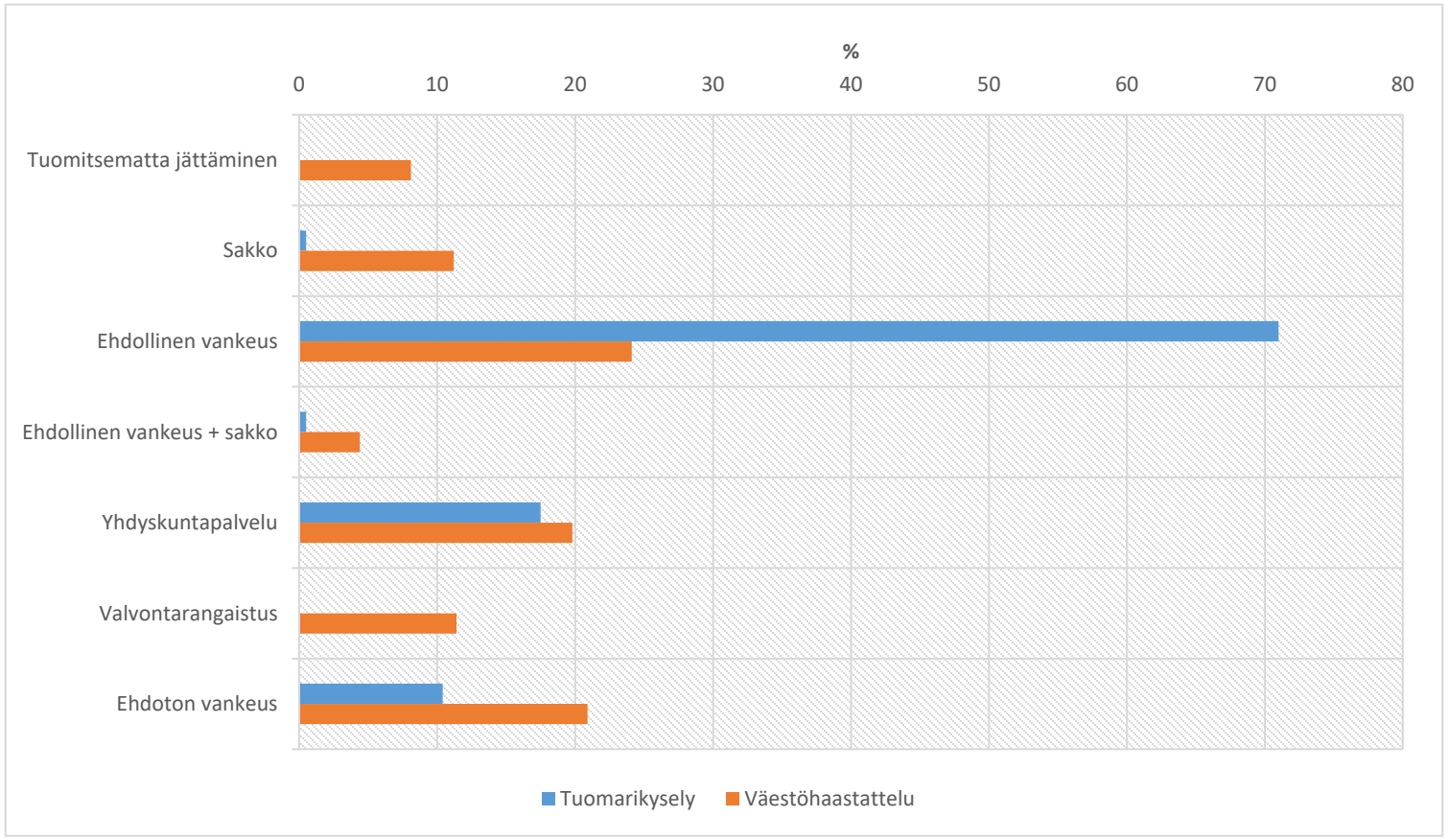
Kuvio 2. Tuomioiden keskihajonnat seitsemässä rikostapauksessa (asteikko 1-7).

Tuomioiden hajonta kaiken kaikkiaan varsin suurta ja yleensä väestössä suurempaa kuin tuomareilla

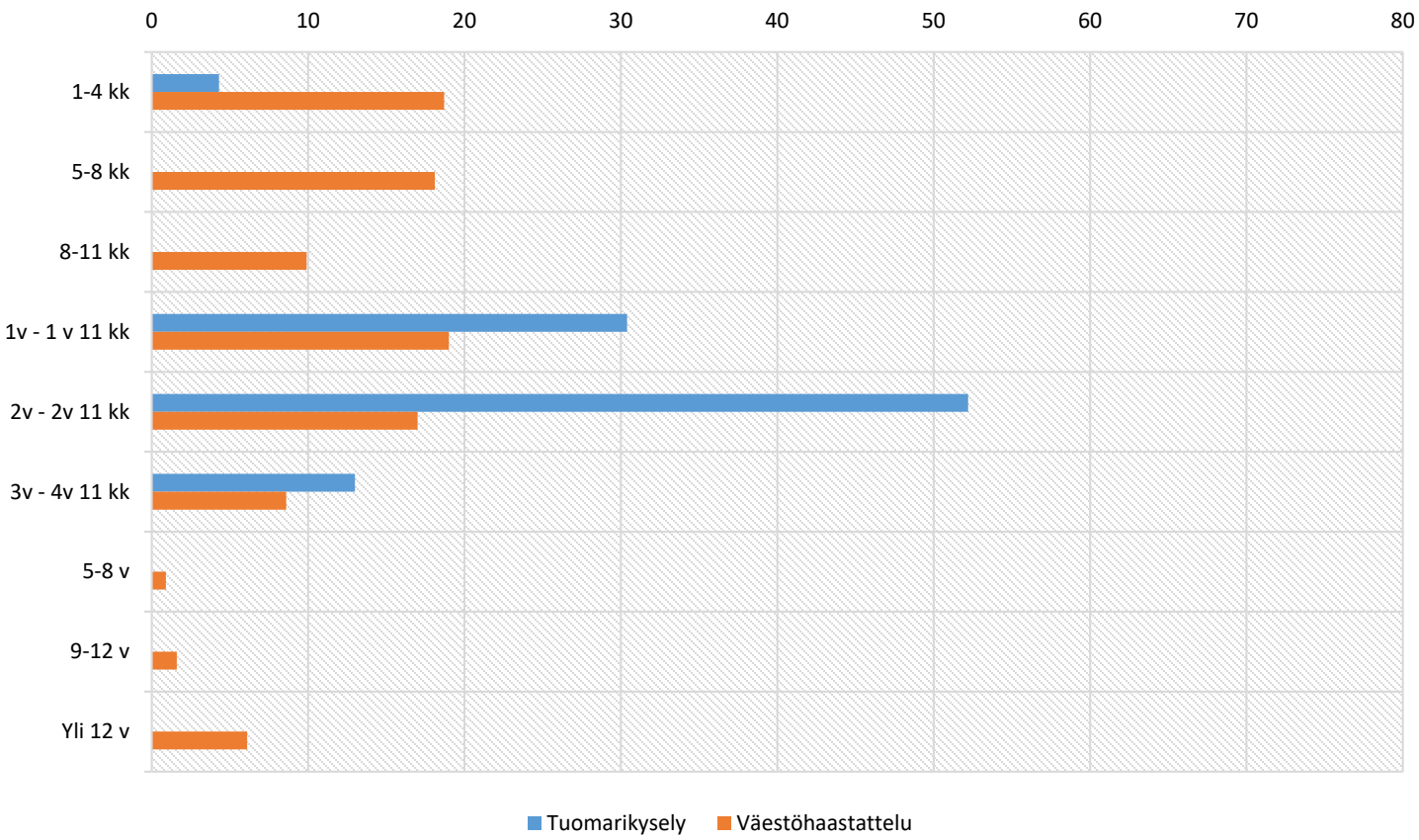
⇒ Havaintojen perusteella kyseenalaista puhua ”yleisestä oikeustajusta”
⇒ Hajonta huomattavaa myös tuomariaineistossa
⇒ Tuomioiden yhtenäisyyttä olisi tutkittava paremmin
⇒ Poikkeavat tapaukset saavat eniten julkisuutta ja voivat leimata muutoin hyvin toimivan järjestelmän

Sukupuoliyhteys lapsen kanssa (lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö)

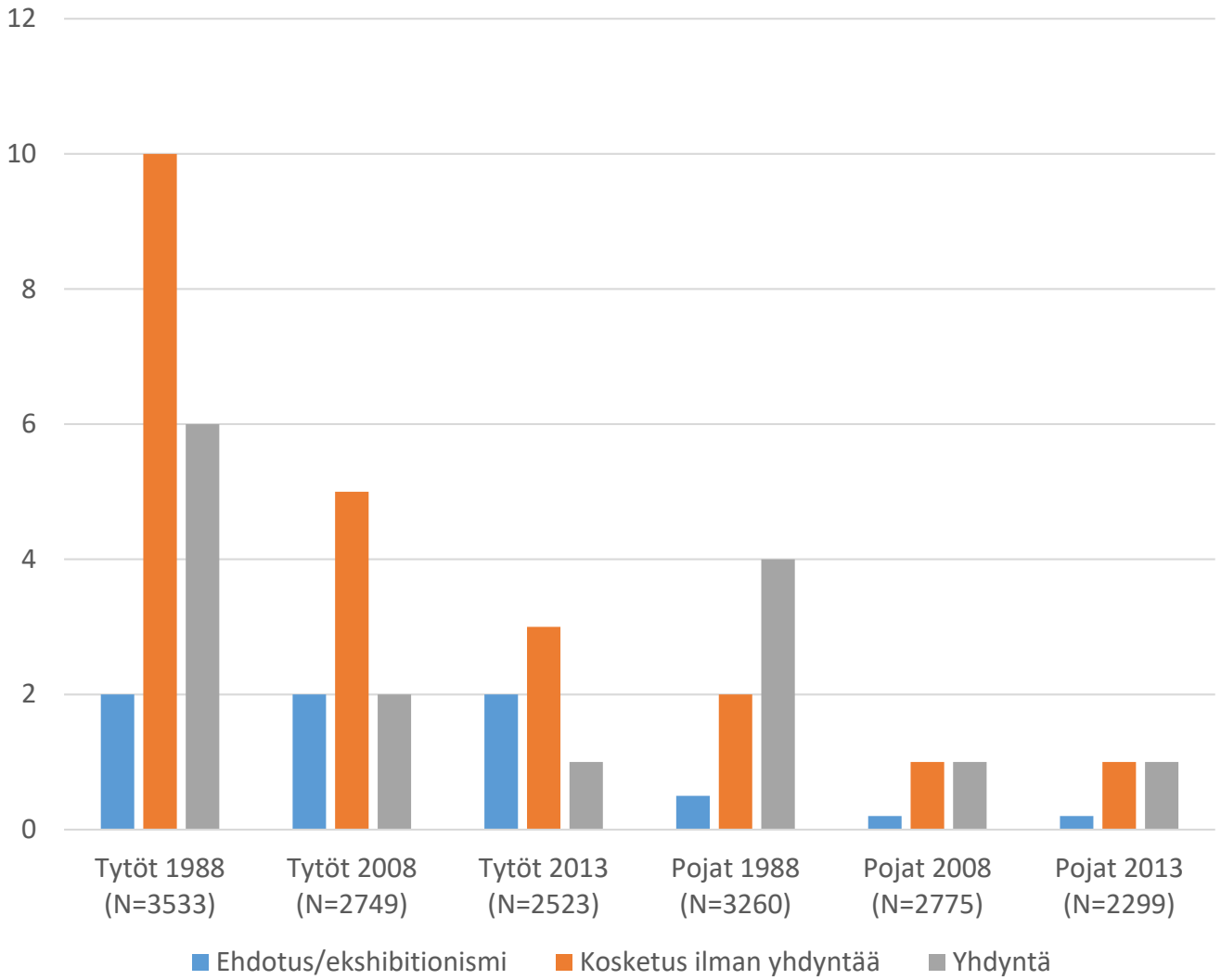
- *Mirjami, 14 v. ja Toni, 22 v. olivat tutustuneet netissä seuranhakusivustolla.*
- *Molemmilla oli profiilissaan todelliset tiedot iästään. Osapuolet olivat muutamia kertoja ensin yhteydessä netin ja sitten tekstiviestien avulla. Viestittely muuttui melko nopeasti seksuaalisväritteisemmäksi, Tonin ollessa tässä aktiivinen osapuoli.*
- *Toni ehdotti tapaamista molempien tuntemassa kahvilassa. Kahvilasta he siirtyivät Tonin asunnolle kuuntelemaan musiikkia. Tässä tapaamisessa osapuolten välinen kanssakäyminen rajoittui suutelemiseen sekä kosketteluun vaatteiden päältä. Toni ehdotti myös sukupuoliyhteyttä, mutta Mirjami ei tähän suostunut.*
- *Tämän jälkeen osapuolet tapasivat kolmesti Tonin asunnolla ja olivat kullakin kerralla sukupuoliyhteydessä keskenään.*
- *Näiden tapaamisten jälkeen Mirjami tuli asiassa katumapäälle ja kertoi Tonille tahtovansa lopettaa tapaamiset. Tähän myös osapuolten välinen yhteydenpito loppui.*
- *Mirjami kertoi myös tapahtuneesta kouluterveydenhoitajalle, joka teki asiasta rikosilmoituksen (lastensuojelulain mukainen ilmoitusvelvollisuus).*
- *Tonilla ei ole aiempia rikosrekisterimerkintöjä.*

Kuvio 3. Sukupuoliyhteys lapsen kanssa: rangaistusten jakauma (%).

Kuvio 4. Sukupuoliyhteys lapsen kanssa: ehdottoman vankeusrangaistuksen pituuden jakauma (%) tuomarikyselyssä (N=23) ja väestöhaastattelussa (N=285).

Kuvio 5. Lasten seksuaalikokemukset aikuisten kanssa. Lähde: Lapsiuhritutkimukset 1988, 2008 ja 2013

- ”Onko sinulla kokemuksia seksuaalisesta lähentelystä tai kanssakäymisestä aikuisten tai tapahtumahetkellä vähintään 5 vuotta itseäsi vanhempien ihmisten kanssa?”
- Tarkentavat kysymykset niille, jotka ilmoittivat tällaisia kokemuksia

Tyttöjen (yläasteen 9. lk) seksuaalikokemukset aikuisen kanssa 2013

- Ensimmäinen kokemus 89 %:lla 13-15 –vuotiaana
- Toisena osapuolena:
  - Ystävä tai muu tuttava 45 %
  - Tuntematon 38 % (osuus kasvanut, internetin vaikutus)
  - Isä/isäpuoli 1 %
  - Äiti/äitipuoli 1 %
  - Muu sukulainen 3 %

Yhteenveto

- Väestön käsitykset tekojen rangaistavuudesta vaihtelevat huomattavasti tapauksen sisäisistä piirteistä riippuen, myös lapsen seksuaalista hyväksikäyttöä koskevassa tapauksessa
- Ehdottomasti tyypillisin tapaus: 14-15 –vuotias tyttö ja parikymppinen mies
- Hyväksikäytöt ovat selvästi vähentyneet viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana (kuten muukin lapsiin kohdistunut väkivalta)
- Myös oikeuskäytäntö ilmeisesti vaihtelee, tarvitaan lisää tutkimusta, mikä vaihtelua selittää